

Шиян Д.В.
д.е.н, професор,
Ляліна Н.С.
к.е.н, доцент,
Гончарова К.І.
аспірант
ХНЕУ ім. Семена Кузнеця (Україна)

РІВЕНЬ БЕЗБИТКОВОСТІ ВИТРАТ ЯК ФАКТОР ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РИЗИКУ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ

Проблема формування структури витрат, рівня безбитковості виробництва є одним з важливих елементів які формують конкурентоспроможність всього підприємства. При цьому в першу чергу мається на увазі структура витрат з їх поділом на постійні та змінні. Даний спосіб дозволяє не тільки розрахувати низьку пов'язаних зі структурою витрат показників, а й оцінити рівень ризику виробництва, його можливості відносно подолання кризових періодів та сезонних коливань обсягів виробництва. Теоретичну складову даного питання дуже добре опрацьовано, однак його практичне використання – пов'язане з проблемою реального поділу витрат на постійні та змінні.

Дослідження проводилося на прикладі виробництва соняшнику. Даний вибір обумовлений тим, що сьогодні ця культура є другою, а в багатьох підприємствах першою за величиною доходу від реалізації. Слід зазначити, що у 2019 році валовий збір соняшнику в Україні дорівнював 15,2 млн. т, що майже в шість разів більше ніж у1990 році. Очікується, що у 2020 р. валовий збір соняшнику вже перевищить 16 млн. т. Проблема структури витрат фактично знаходяться в центрі уваги вже понад сто років. Сьогодні ця проблематика активно розвивається та досліджується як вітчизняними вченими, так і закордонними. Даній проблемі присвячені праці В. Андрійчука [1], С. Дем'яненко [2], П. Саблука [3], О. Олійника, [4], Н. Ульяновченка [5] та ін.

Об'єктом аналізу виступали сільськогосподарські підприємства Харківської області, які у 2019 р. займались виробництвом соняшнику. Таких виявилось 477. У результаті проведеного групування було виділено наступні групи: I група – до 25,0 ц/га, II група – 25,1-35,0 ц/га та III група – більше 35,1 ц/га. Далі було визначено середній рівень безбитковості виробництва по усій сукупності за рівнем урожайності. На наступному етапі проведено модельне визначення величини витрат, яке відповідає даному рівню витрат. Нарешті, на третьому етапі – визначення коефіцієнту, який характеризує рівень ризику виробництва соняшнику. Розрахунки проводились за наступною формулою:

$$K = \frac{BT_{бз}}{BT_{cp}}$$

де $BT_{бз}$ – витрати при визначеному рівні безбитковості, грн./га;
 BT_{cp} – середні витрати по сукупності, грн./га.

Даний коефіцієнт було вирішено назвати коефіцієнтом рівня ризику беззбитковості виробництва. Економічний зміст запропонованого показника полягає у наступному: чим ближче значення даного коефіцієнта до 0, тим менший рівень ризику виробництва на підприємстві; у разі, якщо його величина буде перевищувати 1, то виробництво втрачає економічний сенс і стає збитковим. Визначення рівня беззбитковості здійснювалось за допомогою графічного методу. Отриманні рівняння по доходу та витратам дозволяють визначити точку беззбитковості математично, через їх рішення. Так, у результаті дослідження було з'ясовано, що в середньому по області рівень беззбитковості дорівнював 11,1 ц/га, що у відповідності до отриманого рівняння залежності між урожайністю та рівнем витрат відповідає їх величині у 8832 грн./га. У таблиці наведені значення рівня беззбитковості за урожайністю та величиною витрат, значення коефіцієнту рівня ризику беззбитковості виробництва.

Таблиця

Рівень беззбитковості виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2019 р.

Групи за рівнем урожайності, ц/га	Рівень беззбитковості виробництва, ц/га	Рівень беззбитковості виробництва, грн./га	Середня величина витрат по сукупності, грн./га	Коефіцієнт рівня ризику беззбитковості виробництва
До 25,0	13,8	10395	12832	0,810
25,1-35,0	6,6	1652	16252	0,102
Більш 35,1	24,0	13733	20495	0,670
У середньому по області	11,1	8832	16638	0,531

Джерело: власні розрахунки

Таким чином, ми можемо стверджувати, що запропонована нами методика розрахунку рівня беззбитковості виробництва дозволила з'ясувати, що найменший рівень ризику виробництва мали підприємства з рівнем урожайності в межах 25,1-35,0 ц/га, а найбільший – до 25,0 ц/га.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Концентрація в аграрній сфері економіки: проблемні аспекти / В. Г. Андрійчук, І. С. Сас. Київ: КНЕУ. 2017. 303 с.
2. Дем'яненко С. І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві: навч. посібник / С. І. Дем'яненко. К.: 1998. 264 с.
3. Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва / В. Г. Більський, П. А. Денисенко, В. В. Коврига та ін.; за ред. П. Т. Саблука, В. Г. Більського. К.: Урожай, 1993. 264 с.
4. Олійник О. В. Методичні підходи визначення беззбиткового обсягу виробництва сільськогосподарської продукції / О. В. Олійник, І. О. Олійник. *Економіка АПК*. 2008. № 2. С.61-68.
5. Шиян Д. В. Ефективність витрат в сільськогосподарських підприємствах / Д. В. Шиян, Н. В. Ульянченко. Х.: «Міськдрук», 2012. 204 с.